

wetten-rechtelijke overwegingen zijn bij te brengen, waarom de beslissing zoo en niet anders moet zijn, dat geen dwingende gronden kunnen worden aangevoerd om deze of een contraire beslissing te rechtvaardigen.

Maar, zoo kan gevraagd, worden in deze opvatting niet de middelen van uitlegging over het hoofd gezien; hebben we dan niet een voorgeschiedenis; hebben we dan niet een rechts-politisch doel; zijn er dan geen eischen van het verkeer; zijn er dan geen overwegingen van doelmatigheid, van historische continuïteit enz.? Deze eischen zijn evenwel geen eischen des rechts zonder meer, of der logica. Het zijn *buiten-rechtelijke* grootheden ¹⁹⁾.

Dat de wet de historische continuïteit zal bewaren, dat zij aan het rechtspolitisch doel blijvend dienstbaar zal zijn, is een eisch, die ontspringt uit onze levens- en wereldbeschouwing, nadat daarin aan de rechtsorde een of hare plaats is toegekend. Het is *geen* eisch des rechts! De juistheid van een wereldbeschouwing is niet te bewijzen, men kan daarvan slechts rekening en verantwoording afleggen en wel — dit mag nooit worden vergeten — ten overstaan van hen, die het met ons eens zijn, die met ons van hetzelfde gevoelen zijn, die onze geestverwanten zijn. Dit is dan ook de reden, waarom de *juridische* rechtvaardiging van een gegeven beslissing tegenover derden altijd iets komisch in zich heeft.

De middelen van uitlegging zijn wegen, waarlangs de *rechtzin* inhoud of het recht zonder meer ons geestelijk bezit wordt, tot onze kennis is gekomen, maar ze zijn niet het recht zelf. Hoe zou ik mij dan op deze instantie kunnen beroepen om mijne beslissing als *rechtelijke*, als *rechts-logische* te rechtvaardigen? Toch op geen andere wijze dan door denzelfden weg af te leggen? Wie zich derhalve voor de rechtvaardiging eener rechterlijke beslissing tegenover derden op de wet beroept, doet een vruchteloos werk. Hij vergeet, dat de wet, waaraan hij toetst, waarmee hij meet, de aldus, d. i. de met deze maat gemetene, dus met deze bepaalde middelen van uitlegging uitgelegde, wet is ²⁰⁾.

Men verliest maar al te dikwijls de verhouding uit het oog, waarin de uitlegging der wet tot de wet, de wetenschap van het recht tot het recht staat. Uitlegging is werktuig, is instrument der rechts-